

ВІДГУК

офіційної опонентки на дисертаційну роботу
Пушкаря Михайла Романовича
на тему «Інформаційне поле управлінського обліку»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

Актуальність теми дисертаційної роботи

Суб'єкти господарювання працюють в невизначеному діловому середовищі, де ринкова конкуренція постійно зростає і успішність бізнесу визначається, у тому числі, якісним процесом ухвалення рішень. Для досягнення цієї мети менеджмент потребує інформації, яка генерується в системі управлінського обліку і є важливим ресурсом для прийняття економічно ефективних та результативних управлінських рішень. Більше того, якісна система управлінського обліку може забезпечити конкурентні переваги підприємству, порівняно з його конкурентами. З іншого погляду, і сфера управлінського обліку зазнає змін через такі фактори, як технології, глобалізація, регулювання та соціальні очікування. Посилюються можливості управлінського обліку завдяки розширенню та ускладненню структури його інформаційних ресурсів, методів отримання та обробки інформації в системі управлінського обліку. Ці зміни створюють виклики та можливості для бухгалтерів з управлінського обліку, вимагаючи від них адаптації та розвитку своїх навичок, компетенції, щоб справлятися з новими реаліями та надавати більшу цінність підприємству, де вони працюють.

Отже, дисертаційна робота Пушкаря Михайла Романовича, яка спрямована на розв'язання теоретичних та науково-методичних завдань з формування інформаційного поля управлінського обліку є актуальною. Завдання, які автор дисертаційної роботи вирішує, за своїм обсягом, глибиною висвітлення та переконливістю аргументів свідчать, що економічна наука щодо управлінського обліку поповнилася науковою розробкою, яка має важливе теоретичне, методичне та практичне значення.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями

Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансового контролю та аудиту Західноукраїнського національного університету. Зокрема, робота проводилась в межах науково-дослідних тем: «Сучасні тренди в обліковому управлінні бізнесом» (номер державної реєстрації 0121U111671), «Управління та адміністрування: локальні та глобальні проблеми розвитку обліку, аудиту та економічної експертизи» (номер державної реєстрації 0120U103794). У межах зазначених тем, автором сформульовані рекомендації щодо організації управлінського обліку.

Результати участі дисертанта у виконанні науково-дослідної роботи: «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки України у воєнний і післявоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U101580) представлені розробленими та удосконаленими теоретико-методологічними, організаційними та практичними положеннями управлінського обліку в умовах діджиталізації на основі новітньої облікової парадигми для забезпечення економічної безпеки України у воєнний та післявоєнний періоди.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі та їх достовірність

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані в дисертаційній роботі в достатній мірі обґрунтовані застосуванням значної кількості загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, як то: системний метод при визначенні взаємодії та структури, ієрархії об'єктів, їх зв'язку з середовищем (с. 37-38, Додаток И, с. 45-46, с. 59-65, с. 93-95, с. 166, с. 183-186), групування й узагальнення (с. 28, с. 31-32, с. 152-154, с. 156-157, с. 195-196, Додаток А), аналіз та синтез при удосконаленні структури інформаційної системи підприємства (с. 48-51, с. 148-151, с. 154-155, с. 159-165, Додаток Е), дослідженні змін середовища бізнесу та їх вплив на структуру інформаційних ресурсів (с. 56-57, с. 84-86, с. 134-139, с. 199-200, Додаток Б), аналогія для порівняння та встановлення подібностей з іншими об'єктами (с. 68-69, Додаток Ж) кібернетичний метод при визначенні характеристик та поведінки об'єктів в інформаційному полі управлінського обліку (с. 79-82, с. 98-102), абстракцію, дедукцію та індукцію при дослідженні властивостей та

закономірностей інформаційного поля (с. 33-35, с. 39-40), моделювання для заміни оригінала об'єкта досліджень його макетом при визначенні сутності процесу зв'язків та взаємодії окремих елементів досліджуваних процесів (с. 26, с. 41-43, с. 115-118, с. 123-125), прогнозування для передбачення розвитку об'єктів (с. 66, с. 120-122, с. 173-175, Додаток Г), графічний і табличний з метою унаочнення результатів дослідження (Додаток В, Додаток Д, Додаток И), причино-наслідкові зв'язки між інформацією і якістю управлінських рішень (72-74, 76-78, с. 85-86).

Інформаційну базу дослідження становлять наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених з філософії, соціології, психології, менеджменту, кібернетики, наукознавства та інших, які стосуються методології пізнання облікової науки; з економічної теорії; методології, методики і практики організації управлінського обліку; матеріали науково-практичних конференцій.

Емпіричною базою забезпечення доказовості теоретичних положень, достовірності висновків і рекомендацій є дані інформаційно-аналітичних видань, власні аналітичні дослідження.

Автором дисертації чітко окреслені і логічно побудовані мета та завдання дослідження, обґрунтовані теоретичні підходи щодо їх виконання, розроблено і апробовано відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення наміченого економічного завдання. Особливо варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Достовірність результатів дослідження

Достовірність результатів дослідження підтверджується участю у 12-ти конференціях різних рівнів, на яких здобувачем оприлюднені та представлені на обговорення власно сформовані висновки. Зокрема, такі доповіді: «Зміна теорії обліку на основі формування нової парадигми» (*Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*, Тернопіль, 31 травня – 1 червня 2018 р.), «Управлінський облік як інформаційна система операційного менеджменту» (*Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір*, Тернопіль, 10 вересня 2019 Р.), «Проблема інформаційної асиметрії у ринкових відносинах» (*Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія*, Тернопіль, 27 грудня 2019 р.), «Причини повільного поширення управлінського обліку в Україні» (*Соціально-економічні трансформації у розвитку держави*,

Вінниця, 22-23 квітня 2021 р.), «Дефініції інформаційного простору, інформаційного поля та інформаційного середовища обліку» (*Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*, Тернопіль, 28 травня 2021 р.), «Структура управлінського обліку для операційного менеджменту» (*Облік, аналіз і аудит: тренди та перспективи* Миколаїв, 12 листопада 2021р.), «Хто задовольнить інформацією потреби менеджменту?» (*Науковий простір України: сучасні виклики та загрози*, Вінниця, 20-21 жовтня 2022 р.).

Наукова новизна результатів дослідження

У дисертаційній роботі здобувачем сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків та пропозицій, які визначаються науковою новизною. Наукові положення сформульовані здобувачем самостійно й відображають його особистий внесок в розвиток економічної науки, а саме.

Наукову цінність має удосконалення теоретичного концепту управлінського обліку на основі законів кібернетики і системології, що збагатило облікову науку в частині управлінського обліку (с. 39-41, с. 121-123).

Заслуговує на увагу удосконалення наукових підходів до формування управлінського обліку на основі концепції постмодерного радикального методологічного плюралізму, що дозволило розробити принципову схему його внутрішньої структури відповідно до вимог наукового пізнання облікового процесу (с. 47-50, с. 63-66, Додаток В);

Дисертантом удосконалено визначення сутності поняття «інформаційне поле» управлінського обліку через призму теорії обліку, теорії інформації, що дозволило розширити зміст цього поняття та окреслити його роль та значення відповідно до сучасної практики отримання інформації для системи менеджменту (с. 25-39, с. 42-44, Додаток И);

Цінність наукової новизни підтверджується удосконаленням структури облікового апарату в частині управлінського обліку з виокремленням функцій цих працівників, що сприятиме розвитку їх навичок для відповідності новим викликам та реаліям з метою надання більшої цінності підприємству, де вони працюють (с. 73-79, с. 124, с. 158-160, Додаток Г);

Наукова новизна представленої роботи підтверджена побудовою моделі управлінського обліку на основі кібернетичного підходу, що уможливило її представлення в 5-тирівневій системі управління діяльністю підприємства для підвищення ефективності її функціонування (с. 85-87, с. 90-107).

В дисертації набули подальшого розвитку:

– концептуальні засади управлінського обліку, що дозволило посилити науковий рівень організації управлінського обліку (с. 61, с. 63-66, с. 72-87);

– організаційні аспекти управлінського обліку і методика перетворення фактів господарської діяльності на інформаційні ресурси для менеджменту, що уможливило формування суттєвої інформації при прийнятті управлінських рішень з різним горизонтом планування (с. 138, с. 140-141, 172-175).

– процес отримання та визначення змісту інформаційних ресурсів на основі розкриття додаткових фактів з метою отримання показників, які можуть бути корисними для економічної безпеки бізнесу, що дозволяє з достатньою повнотою формувати облікову та аналітичну інформацію, досягаючи вищого рівня ефективності управлінських рішень (с. 181-202);

– система засобів вимірювання фактів господарської діяльності залежно від виду економічної діяльності та масштабів виробництва, що сприяє побудові ефективної системи управлінського обліку на підприємстві в домінуючих умовах ризикового конкурентного середовища (с. 108-111, с.148-169).

Практична цінність положень, результатів та висновків

Практична цінність полягає у використанні результатів дослідження в діяльності суб'єктів господарювання. А саме: Акціонерного товариства «Тернопільський радіозавод «ОРІОН» (довідка про впровадження №354/444 від 22.05.2023), Товариства з обмеженою відповідальністю «Тернопільський завод металокопирів «СТАЛЬ» (довідка про впровадження № 78 від 25.04.23 р.), Приватне підприємство «ПАТМОС» (довідка № 383 від 31.05.23 р.).

Також, результати дослідження впроваджено в навчальний процес Західноукраїнського національного університету під час проведення лекційних і практичних занять із курсів «Фінансовий облік», «Управлінський облік», «Контроль і аудит», «Методологія наукових досліджень» (довідка про впровадження в навчальний процес №126-28/1864 від 07 вересня 2023 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційної роботи опубліковано в 16 наукових працях, яких: 3 одноосібних статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (загальним обсягом 2,4 друк. арк.), розділ у

колективній монографії (загальним обсягом 5,8 друк. арк.). Загальний обсяг наукових праць 11,4 друк. арк., з яких особисто здобувачу належить 11,1 друк. арк.

У роботах, опублікованих у співавторстві, виділено особистий внесок здобувача, що відображено у списку опублікованих робіт за темою дисертації. На захист представлено лише власні наукові розробки автора.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Обсяг висвітлення результатів дисертації у наукових публікаціях є достатнім.

Оцінка змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Пушкаря М.Р. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі доведено актуальність теми дисертації, обґрунтовано наукову та практичну цінність, визначено мету і задачі дослідження, описаний зв'язок дисертації з науковими планами та темами, надана інформація щодо апробації дисертаційної роботи та публікацій здобувача.

В першому розділі «Інформаційне поле – джерело отримання інформації управлінського обліку» проведений аналіз понятійного апарату, досліджені базові положення теорії інформаційного поля для подальшої ідентифікації ролі та значення інформаційного поля в системі обліку, визначені вимоги до управлінського обліку з позицій управління бізнесом, розкритий зміст економічної інформації для менеджерів.

В другому розділі «Методологія та моделювання управлінського обліку» розвинути методологічні, організаційні та методичні аспекти отримання інформації управлінського характеру, удосконалена модель управлінського обліку з метою її адаптації до умов конкретного бізнесу, адаптована система засобів вимірювання господарської діяльності залежно від виду економічної діяльності та масштабів виробництва, удосконалені наукові підходи до формування управлінського обліку.

В третьому розділі «Управлінський облік – основа контролю та управління бізнес-процесами» розроблена концепція управлінського обліку на

основі законів кібернетики та системології, розроблена раціональна структура служби управлінського обліку, здатної задовольняти потреби управління, визначено зміст інформаційних ресурсів для досягнення економічної безпеки бізнесу.

Висновки до розділів та за результатами роботи сформульовані чітко та зрозуміло і відповідають змісту дисертаційної роботи.

Анотація відображає основний зміст дисертації та достатньо повно розкриває наукові результати та практичну цінність роботи.

Список використаних джерел налічує 227 найменувань і складається з вітчизняних та зарубіжних публікацій.

Обсяг основного тексту дисертації становить 194 сторінки, що відповідає встановленим вимогам.

Таким чином, оформлення дисертації повністю відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено. Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих працях. У роботах, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення, які є результатом особистого наукового пошуку.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Серйозних недоліків, під якими розуміються такі, що ставлять під сумнів одержані дисертантом основні висновки, на наш погляд, дисертаційна робота не містить. Проте певні недоліки і дискусійні положення мають місце і можуть бути підставою для обговорення під час захисту роботи, зокрема вони зводяться до таких:

1. У розділі 1 (с. 33) дисертації зазначено, що «Інформаційне поле виражає відношення між іншими полями, які існують автономно і є відносно незалежними...». На доповнення: «Інформаційне поле являє собою частину загального інформаційного простору, в межах підприємницької одиниці, де відбувається циркулювання інформаційних фактів...» (с. 35). Позитивно

оцінюючи розробки здобувача відносно сутності інформаційного поля, його елементів (с. 39), не можемо не звернути увагу на те, що з викладеного матеріалу залишилося не в повній мірі зрозумілим місце зв'язок інформаційного поля управлінського обліку з іншими полями. Між тим, саме розкриття такого зв'язку і впливу є найбільш цікавим з позицій розвитку підсистеми управлінського обліку підприємства.

2. У дисертаційній роботі набули подальшого розвитку організаційні аспекти управлінського обліку (с. 138, с. 140-141, 172-175). Позитивно оцінюючи відповідні результати, хотілося б, між тим, відмітити, що було б корисно надати також блок Наказу про облікову політику і організацію обліку, в якому розкрито місце і роль управлінського обліку в загальній системі обліку і контролю підприємства з подальшим посиленням на більш детальне формування інформаційного поля управлінського обліку для потреб управління.

3. У дисертації ґрунтовно досліджений процес отримання та визначення змісту інформаційних ресурсів на основі розкриття додаткових фактів (с. 181-202), що є корисними для економічної безпеки бізнесу. Проте, з тексту не зрозумілий зв'язок між інформаційним ресурсом (бухгалтерський облік, стратегічний облік, управлінський облік) та тим видом інформації, яку він надає. Проте, на наш погляд, це є важливим для визначення структури інформаційного простору управлінського обліку.

5. Вважаю, що дисертаційна робота здобувача значно б виграла від презентації змісту професійної компетентності фахівців з управлінського обліку, а також характеру взаємодії фахівця з управлінського обліку з працівниками бухгалтерії, а також працівниками інших фінансових і управлінських підрозділів підприємства.

Загальний висновок

Дисертація Пушкаря М.Р. «Інформаційне поле управлінського обліку» є завершеною науковою роботою, яка характеризується цільністю і містить елементи наукової новизни. Отримані результати дослідження і представлені рекомендації забезпечують розв'язання важливого науково-теоретичного завдання щодо розвитку інформаційного поля управлінського обліку.

Якість виконаної роботи підтверджує компетентність автора в межах теми дослідження та у застосуванні інструментарію наукового пошуку.

Обсяг, зміст, рівень та результати представленої дисертації відповідають вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а здобувач Пушкар Михайло Романович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування в галузі знань «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професорка кафедри обліку і фінансів
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Наталя ЄРШОВА

Підпис засвідчено:

Вчений секретар Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут»

Ю. І. Зайцев